

Aan mevr. mr. E. C. Wever-Croes
Minister-President
Minister van Algemene Zaken
Bestuurskantoor
Oranjestad
ARUBA

Datum: 15 december 2022

Excellentie,

Allereerst danken wij u voor uw verzoek aan SDBA d.d. 21 november j.l. om een bijdrage te leveren aan de consultatie inzake het thema democratisch deficit in het Koninkrijk. Daar voldoet de stichting graag aan. Wij beperken ons daarbij echter niet tot een simpele keuze tussen de 4 opties die Nederland heeft geopperd maar geven ook enige overwegingen mee die tot een bepaalde keuze hebben geleid. Ook geeft SDBA haar zienswijze weer m.b.t. de 'Motie van Raak', waarbij wij ervan uit gaan dat het motie 35009 (R2114) betreft. Daarin wordt namelijk gepleit voor een voorziening voor de behandeling van geschillen tussen het Koninkrijk en de landen (Rijkswet Koninkrijksgeschillen). De geschillenregeling is al jaren een 'conflictueus thema'.

A- Om met het laatste te beginnen: onlangs (doch ter herhaling van hetgeen wij u al in 2018 tijdens ons kennismakingsgesprek en vervolgens in 2021 tijdens de formatiebesprekingen hebben overhandigd in het pakket 'Aanbevelingen') ontving u van ons het voorstel op basis van de werkzaamheden van het Comité Koninkrijksrelaties. Verwezenlijking van dat voorstel opent niet alleen perspectieven voor 'minder-conflictueuze-Koninkrijksrelaties', maar ook voor een simpele en effectieve geschillenregeling. Helaas hebben wij daar tot nu toe geen reactie op ontvangen. Wij hopen dat dit voorstel deze keer wèl de aandacht zal krijgen die het verdient.

B- Formeel is het juist dat er sprake is van een democratisch deficit op Koninkrijksniveau. Voor een minder conflictueus functioneren van het Koninkrijk is het elimineren hiervan zeker op zijn plaats. Hiervoor is nodig dat statenleden over een hoge mate van objectiviteit en kritisch vermogen beschikken dat volledig gericht is op het algemeen belang van hun land èn dat van het Koninkrijk. Indien we echter de praktijk van het Arubaanse parlementair functioneren gedurende de meer dan 3 decennia Status Aparte in beschouwing nemen, dan ontstaat een meer genuanceerd beeld dat onzes inziens ook meegenomen moet worden ten behoeve van een gebalanceerd advies.

Zoals uit de Staatsregeling blijkt zweren/beloven de Statenleden o.m. dat zij:

1. de Staatsregeling steeds zullen helpen onderhouden en het welzijn van Aruba naar vermogen zullen voorstaan;
2. jaarlijks de begroting beoordelen, mede met de adviezen van de RvA;
3. jaarlijks de jaarrekening met daarin de verantwoording van de ontvangsten en uitgaven van het Land, die hen volgens de Landsverordening (Lvo) door de ARA moet worden voorgelegd,

beoordelen. Op grond van deze jaarrekening vindt de evaluatie plaats van de begroting en kunnen aanpassingen worden gemaakt voor de begroting van het volgend jaar;

4. ten behoeve van een verantwoorde uitvoering van haar controlerende taak bij Lvo regels vaststellen omtrent het beheer van de financiën van het Land (dit betreft de Comptabiliteitsverordening);
5. bij Lvo regels stellen teneinde de rechtmatigheid van het bestuur en de deugdelijkheid van het financieel beheer te waarborgen

Aan al deze punten is nooit of in zeer onvoldoende mate voldaan. Als zodanig hebben de Arubaanse Staten hun verantwoordelijkheid structureel geweld aangedaan. Dat heeft onder meer geleid tot:

- het volledig uit de hand lopen van de openbare financiën met ernstige gevolgen voor de schuldvorming van Aruba en de kwaliteit van overheidstaken zoals het onderwijs en de infrastructuur. Ondanks bijna jaarlijkse oproepen van de Raad van Advies om daadwerkelijk invulling te geven aan hun budgetrecht is dat nooit gebeurd. Het feit dat Aruba vanaf de Status Aparte nog nooit een door een accountant goedgekeurde jaarrekening heeft ingediend, laat staan behandeld, spreekt voor zich;
- de Staten hebben zich evenmin ooit bekommerd om belangrijke probleemdossiers als de politieke patronage, het structurele gebrek aan transparantie (zo is sinds 2016 de website van het parlement niet bijgewerkt met actuele documentatie), het deficiënte sociaal-economisch beleid waardoor Aruba zich zeer eenzijdig op de toeristenmarkt ontwikkelde en daarbij haar sociale zorgplicht bijna volledig verzaakte. Pijndossiers als de vergrijzing werden gemakshalve opzijgezet terwijl gekozen werd voor bijvoorbeeld niet ter zake doende deelname aan Parlantino-bijeenkomsten. Niet voor niets was Aruba de laatste Koninkrijkspartner met de invoering van de Wet Financiering Politieke Partijen, terwijl het nog steeds niet belangrijke wetgeving zoals de Wet Ombudsman of die ten behoeve van het jarenlang bejubelde Bureau Integriteit Aruba geformaliseerd heeft.
- de Staten hebben, in navolging van de opeenvolgende Arubaanse regeringen van wisselende politieke kleur, gedurende meer dan 30 jaar structureel nagelaten enige consequentie te verbinden aan door eigen en internationale instanties afgegeven waarschuwingen voor de ernstige gevolgen van gevoerd regeringsbeleid. Noch heeft de Staten in overweging genomen de vele aanbevelingen die al deze instanties herhaaldelijk verstrekten om kwalijke gevolgen voor de bevolking van gevoerd (wan)beleid te voorkomen en de kwaliteit van het bestuur in de meest brede zin te verbeteren.
- Zoals u ongetwijfeld weet horen de Staten de gehele bevolking te vertegenwoordigen en de regering effectief te controleren. Verschillende onderzoeken hebben echter aangetoond dat de (meerderheid van de) Arubaanse Staten nauwelijks zelfstandig te werk gaat, maar strak in het gareel loopt van de regering. Als zodanig functioneren de Staten als een verlengstuk van de regering en vertegenwoordiger van hun partij en is het de vraag in hoeverre de Staten een meerwaarde hebben binnen ons democratisch bestel. Als zodanig is er eerder lokaal sprake van een 'democratisch deficit' dat bovendien, gezien de bovengenoemde gevolgen, veel ernstiger van aard is!

Daar kan nog het volgende aan worden toegevoegd:

1- Zoals u in het in april j.l. opgeleverde NIS-Aruba-rapport hebt kunnen lezen, wordt het Parlement beschouwd als een van de zwakste schakels in de hele 'integriteitsketen'. Dit is geen goede basis voor een behoorlijke uitoefening van de door haar aangegeven taken en mogelijke deelname aan een Koninkrijksparement. Die zijn te pretentius. Het verdient daarom aanbeveling dat het Parlement de komende jaren zo veel mogelijk gebruikt voor een diepgaande reflectie over haar eigen functioneren en intensieve cursussen volgt voor de noodzakelijke kwalitatieve verbetering. Dat zou zelfs onderdeel kunnen uitmaken van het COHO-Landenpakket.

2- De autonomie van Aruba is het gevolg van een 'zwaarbevochte strijd' waar de meeste Arubanen terecht trots op zijn. Mogelijke inbreuken op de autonomie worden dan ook met argusogen bekeken en direct de kop ingedrukt. Mogelijk in dat kader beklagt het Parlement zich over de eventuele gevolgen die de COHO en RAft op haar (en dus ook Aruba's) autonomie hebben. Maar het moet zich daarbij ook afvragen in hoeverre dat niet het gevolg is van decennialang structureel bestuurlijk en parlementair falen dat heeft geleid tot de huidige grote - vooral financiële- afhankelijkheid van het 'moederland' waardoor van daadwerkelijke autonomie feitelijk geen sprake -meer- is. Ook is van belang hoe de verschillende maatschappelijke sectoren in Aruba in dit kader denken over bijvoorbeeld de huidige COHO- en RAft-plannen. Praktisch alle organisaties zijn al jaren zwaar gefrustreerd door het overheidsbeleid en in het kielzog daarvan, het parlementair (dis)functioneren dat geen/onvoldoende rekening hield/houdt met de belangen van de hele gemeenschap en deze ook geen/nauwelijks inspraak gaf/geeft. De vraag is hoeveel van deze organisaties zich druk maken over 'de Arubaanse autonomie', aangezien de manier waarop daar decennialang door 'de politiek' inhoud aan is gegeven, de belangen van velen binnen de Arubaanse gemeenschap ernstig heeft geschaad.

Op grond van het bovenstaande kan o.i. de gerechtigde vraag worden gesteld of de Arubaanse Staten over de benodigde kwaliteiten en geloofwaardigheid beschikken om beleid en wetgeving van een hogere orde (op Koninkrijksniveau) op hun werkelijke merites te beoordelen zonder dat eilandelijke partijbelangen daarbij een (al te grote en dus beperkende) rol spelen.

Het moet duidelijk zijn dat de bovengenoemde punten momenteel in geen enkel opzicht een goede basis voor het Arubaans Parlement vormen om een geloofwaardige rol te spelen ter opheffing van het democratisch deficit op Koninkrijksniveau. Vandaar dat SDBA tot het volgend (praktisch) advies komt:

- 1- Handhaaf de huidige constructie van het IPKO waar de statenleden van de Caribische autonome landen van het Koninkrijk samen met hun Nederlandse 2^e Kamerpartners het beleid bespreken en een gezamenlijk advies geven (o.m. t.a.v. Rijks wetten) aan de Koninkrijksregering. Die mag daar in principe niet van afwijken dan met gefundeerde argumentatie.
- 2- Het Land Aruba geeft op korte termijn uitvoering aan advies #12 (p. 41) uit het Masterplan 'Repositioning our sails'. Het gaat om een publieke discussie over ons politiek systeem dat uiteindelijk moet leiden tot een daadwerkelijk functionerende democratische rechtsstaat waar sprake is van transparantie, een degelijk systeem van checks & balances -waaronder een werkelijk kritisch en controlerend parlement- en er sprake is van effectieve participatie van de samenleving in het besluitvormingsproces.

3- Indien er eenmaal sprake is van een parlement dat naar behoren functioneert, en nadat er ook uitvoering is gegeven aan een gelijke operationalisering van de termen fundamentele rechten van de mens, deugdelijk bestuur en rechtshandhaving binnen alle autonome landen van het Koninkrijk (zoals door het Comité Koninkrijksrelaties gesuggereerd) en er dus in ieder geval op dit gebied sprake is van gelijkwaardigheid, kan verder worden gekeken naar opties die het democratisch deficit binnen het Koninkrijk op een hoger plan brengen. De suggesties van de Commissie Democratisch Deficit uit 2009 kunnen hierbij een lichtende leidraad zijn. De voorkeur van SDBA gaat in eerste instantie uit naar de in uw brief genoemde optie 4, aangezien die volstaat met een voldoende mate van inbreng zonder dat het een financiële lastenverhoging voor de deelnemende landen met zich meebrengt.

Zoals wij in eerdere gelegenheden hebben aangegeven, is SDBA niet alleen kritisch ten aanzien van 'de politiek'. In meerdere publicaties en uitgebrachte video's is duidelijk gesteld dat waar er sprake is van bijv. corruptie, niet alleen 'de politiek', maar ook (elementen uit) de gemeenschap schuld draagt (dragen). Vandaar dat SDBA er altijd dringend voor heeft gepleit om een intensieve campagne te voeren om de gemeenschap er van te doordringen dat het fenomeen van 'politieke patronage' tot grote schade leidt voor de gemeenschap zelf en daardoor zowel wettelijk als cultureel geëlimineerd moet worden. Ook dit streven staat vermeld onder #12, p. 41 in bovenvermeld masterplan hetgeen middels de goedkeuring en publicatie van het integrale masterplan door het kabinet EWC-1 impliciet is erkend.

Bij ons onderhoud tijdens de formatiebesprekingen heeft SDBA voorgesteld om, gezien de omvang van de bestaande problematieken en het gebrek aan hoger kader in het overheidsapparaat, gebruik te maken van het instrument van burgerparticipatie. Onlangs heeft SDBA nadere informatie hierover en een concreet voorstel daartoe ingediend bij de minister van Integriteit. De uitvoering hiervan in het komend jaar (2023) kan een belangrijke bijdrage leveren aan de concrete aanpak van bovengenoemde thema's.

Samenvattend komt het er op neer dat SDBA het 'democratisch deficit op Koninkrijksniveau' wel van belang vindt, maar niet als belangrijkste uitdaging beschouwt. Een dringender prioriteit betreft de verbetering van het 'lokale democratisch deficit'. De verbetering hiervan is geen uitsluitende politieke aangelegenheid maar vereist een publieke discussie. Ten behoeve van een gezonde, objectieve discussie (zonder exclusieve partijpolitieke overwegingen) hierover is een nationale campagne m.b.t. de politieke patronage een belangrijke voorwaarde. Een goed uitgevoerde 'burgerberaad' kan e.e.a. in goede banen leiden. Uiteindelijk leidt dit tot een effectiever functioneren van de democratische rechtsstaat en betere relaties in het Koninkrijk. De viering van Statuutdag op 15 december krijgt dan werkelijke waarde.

Wij hopen van harte u hiermee naar behoren te hebben geadviseerd.

Met de meeste hoogachting,

Armand Hessels
Voorzitter Stichting Deugdelijk Bestuur Aruba